

*Т. М. Барановська,
магістр державного управління, здобувач кафедри регіонального розвитку та місцевого
самоврядування ХарPI НАДУ при Президентові України,
перший заступник начальника Головного територіального управління юстиції у Харківській
області, м. Харків
О. Г. Остапенко,
к. ю. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії і права ХНАДУ, м. Харків*

ФУНКЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

*Т. М. Baranovska,
Master of Public Administration, Competitor for scientific degree of Regional Administration and
Local self-government Department of KRI NAPA,
First deputy chief of Main territorial department of justice in Kharkiv region, the city of Kharkiv
O. G. Ostapenko,
Candidate of Law, associate Professor of the Department of Economic Theory and Law,
Kharkiv National Automobile and Highway University, the city of Kharkiv*

THE FUNCTIONS OF A MODERN STATE IN THE SPHERE OF LOCAL GOVERNMENT

Стаття базується на визначенні функцій держави, яка здійснюється комплексне вивчення основних напрямів і видів діяльності держави у сфері місцевого самоврядування. Пропонується з точки зору функції держави у сфері місцевого самоврядування виділити їх наступні основні форми: 1) здійснення державно-правового регулювання; 2) формування і реалізація державної політики у сфері місцевого самоврядування; 3) державна підтримка місцевого самоврядування; 4) державний захист і гарантування місцевого самоврядування; 5) здійснення державного контролю і нагляду за дотриманням законності в діяльності органів і посадових осіб місцевого самоврядування; 6) установлення відповідальності органів і виборних посадових осіб місцевого самоврядування, включаючи припинення їх повноважень. Фактичний стан розвитку місцевого самоврядування у державі є основним критерієм, який визначає сутність, зміст, обсяги впливу, форми та інші параметральні характеристики функцій держави у сфері місцевого самоврядування і розвитку територіальних громад.

The article is based on the definition of state functions carried out a comprehensive study of the main directions and activities of the state in local government. It is proposed in terms of state functions in local government allocate them following main forms: 1) implementation of state-legal regulation; 2) the formation and implementation of state policy in the sphere of local government; 3) state support for local government; 4) State protection and guarantee of local government; 5) state control and supervision over compliance with the law and in the work of local government officials; 6) establishing the accountability of elected officials and local governments, including the termination of their office. Actual development of local government in the state is the main criterion that determines the nature, content, scope of influence, shape and other characteristics parametrial state functions in local government and development.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, територіальна громада, муніципальна політика, державна політика формування та розвитку територіальних громад, функції держави.*

Keywords: *local government , local community , municipal politics , public policy formation and development of local communities, state functions.*

Постановка проблеми. Виходячи з того, що саме держава, при визнанні місцевого самоврядування, повинна підтримувати та створювати умови для його розвитку, гарантувати його правову, організаційну та економічну основу, впливає висновок про те, що важливу роль у підтримці та розвитку територіальних громад відіграє саме держава. Своє найбільш узагальнене вираження це знаходить у функціях держави – основних напрямках та видах її діяльності щодо вирішення певних завдань, які постають перед нею та суспільством.

Актуальність дослідження функцій держави у сфері місцевого самоврядування зумовлена нерозв'язаністю і проблемністю багатьох питань місцевого самоврядування як соціально-політичного й управлінського феномену. У дослідженні акцентується увага на проблемах взаємодії держави і місцевого самоврядування, серед яких: 1) відсутність сучасної науково обгрунтованої теорії функцій держави та механізму взаємодії держави і місцевого самоврядування, ролі держави, її органів у процесі формування концептуальних основ регіонального розвитку та реалізації державної політики у сфері розвитку територіальних громад; 2) непослідовність вітчизняної державної політики у сфері муніципального будівництва: організація місцевого самоврядування здійснювалася, найчастіше, без урахування об'єктивно назрілих суспільних потреб територіальних громад, а лише в інтересах державних, регіональних і місцевих еліт.

Відсутність чіткого розмежування предметів відання і повноважень місцевого самоврядування та державної влади на практиці нерідко переходить до їх ототожнення та невиправданого втручання державних структур у справи територіальних громад. Це зумовлено тим, що в сучасному законодавстві зустрічається тотожність функцій і повноважень публічно-владних структур різного рівня, що, у свою чергу, призводить до «розмитості» та невизначеності компетенції територіальних громад, робить місцеве самоврядування декларативним, а роль держави у цій сфері фактично зведена до функцій «нічної варті», яка здійснює постійний контроль за будь-якими місцевими ініціативами.

Існуюче нині реальне віддалення населення і держави одне від одного, зумовлює байдужість держави до місцевих справ, з одного боку, та відсторонення жителів від участі в управлінських процесах, патерналістських настроїв, абсентеїзму, проявів громадської пасивності та політичної апатії, з іншого. Крім того, залишається проблемою відсутність в апараті державної влади та місцевого самоврядування якісного кадрового потенціалу.

Отже, для отримання найпродуктивніших результатів вирішення цих проблем вбачається за необхідне комплексне вивчення основних напрямів і видів діяльності держави у сфері місцевого самоврядування. З цієї точки зору, держава і територіальні громади є не контрагентами, а рівноправними партнерами. Саме за таких умов місцеве самоврядування стає іманентним атрибутом сучасної демократичної держави, який забезпечує її стійкий розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі дослідженню проблем місцевого самоврядування, у тому числі з'ясуванню ролі держави у сфері місцевого розвитку, присвячені праці М.О. Баймуратова, О.В. Батанова, В.І. Борденюка, І.П. Бутка, М.П. Воронова, Є.Ф. Глухачова, Р.К. Давидова, І.В. Дробуш, В.М. Кампо, А.А. Коваленка, М.І. Корнієнка, В.В. Кравченка, В.С. Куйбіди, Ю.О. Куца, В.В. Мамонової, М.П. Орзіха, О.М. Пастернак, В.Ф. Погорілка, М.О. Пухтинського, Ю.М. Тодики, О.Ф. Фрицького, В.М. Шаповала та інших дослідників. Серед російських науковців окремі питання місцевого самоврядування досліджували М.С. Бондар, В.І. Васильєв, І.В. Видрін, А.Р. Єрьомін, Ю.Д. Казанчев, Є.М. Ковешніков, М.О. Краснов, О.О. Кутафін, Л.О. Нудненко, М.В. Постовий, Ю.О. Тихомиров, В.І. Фадєєв, О.І. Черкасов, В.С. Чиркін, К.С. Шугрина та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених дослідженню питань місцевого самоврядування, належної наукової розробки не отримали проблеми впливу, функцій та форм діяльності держави на розвиток територіальної громади. Отже, **метою статті** є аналіз основних напрямів і видів діяльності держави у сфері місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Ми вважаємо, що для встановлення сутності поняття «функції держави у сфері місцевого самоврядування» слід на підставі використання методу аналогії, що дає змогу виявити тотожність у структурі різних явищ, незважаючи на їх природу, потребує ґрунтовного аналізу зміст категорії «функції держави». Так, у науковій літературі існують різні їх визначення. Наприклад, на функціональних характеристиках держави акцентували увагу ще на межі XIX-XX ст. Л. Дюгі й Г. Єллінек. Не зникає інтерес до даної проблематики й сьогодні, про що свідчить аналіз дисертаційних і монографічних праць, підготовлених як у радянський період, так і в останні роки, в яких особливою «популярністю», зокрема, набувають політичні, соціальні, правоохоронні та економічні функції держави.

У 60-70-ті роки минулого століття у процесі дослідження функцій держави в науці було визначено ряд положень про необхідність розгляду категорії «функція держави» як складного за своєю структурою, внутрішньо суперечливого явища, а її зміст проаналізовано з позицій філософських категорій сутності і явища, належного й суцього, структури й елемента та ін. Це сприяло подоланню пануючого у ті роки спрощеного тлумачення функції держави як «соціального призначення усередині і поза країною» [1, с. 81], «видів соціальної діяльності, властивих йому як органу політичної влади» [2, с. 27], «сфер діяльності» [3, с. 18], «специфічних активних зв'язків між державним регулюванням і основними сторонами процесу відтворення» [4, 93], «частини діяльності, з яких складається вся державна робота» [5, с. 6;] або «напрямку діяльності держави по виконанню завдань, що постають перед нею», хоча й у сучасній літературі зустрічаються такі підходи. Так, у науці нерідко визначають функції держави як «головні напрями» [6, с. 113], «основні форми» [7, с. 256], «головні сторони» [8, с. 61], «основні напрями» [9, 98] її діяльності, що виражають її «сутність і соціальне призначення, мету і завдання» [10, с. 22] тощо.

Проголошення незалежності України на початку 1990-х років зумовило новий поштовх до висвітлення питання функцій сучасної держави (їх зміст, форми і методи реалізації): занадто очевидним став розрив між традиційно сформованими визначеннями основних понять і категорій, з одного боку, і тими державно-правовими реальностями, що характеризують стан і розвиток сучасного суспільства, – з іншого.

У вітчизняній науці визначення функцій держави визначаються як основні (загальні) й постійні напрями (види) її діяльності, які реалізуються у визначених формах, за допомогою спеціальних методів, мають комплексний (синтезуючий), предметно-політичний і об'єктивний характер, чітко визначений зміст, свій об'єкт впливу, відображають і конкретизують сутність, завдання, соціальне призначення й цілі держави [11, с. 7].

З огляду на те, що держава є соціальною організацією народу, який мешкає на своїй території, об'єднаній державною владою, надає власне визначення функцій держави й П.В. Онопенко, на думку якого, це об'єктивно зумовлені потребами держави і сутністю державної влади однорідні, стійкі напрями її діяльності із задоволення цих потреб [12, с. 5].

Інший вітчизняний вчений Л.Р. Наливайко вважає, що функціями держави є основні (головні) об'єктивно необхідні напрями та види внутрішньої і зовнішньої діяльності, спрямовані на реалізацію завдань для досягнення відповідної мети у конкретних формах, за допомогою властивих методів, які виражають суть, соціальне призначення держави, роль і місце у суспільстві на даному етапі розвитку [13, с. 185].

Порівняння функцій держави з аналогічними явищами діяльності (напрямами), зокрема цілями, завданнями тощо, наочно демонструє, що найхарактернішими рисами функцій як основних напрямів діяльності є їхня відносна самостійність і сталість (стійкість), тобто функції держави – це відносно самостійні і постійні напрями її діяльності. Так, самостійність напрямів діяльності держави полягає в тому, що вони охоплюють, як правило, визначені, об'єктивно сформовані, відносно самостійні галузі (сфери) суспільних відносин та істотно відрізняються один від одного, тобто є об'єктивно уособленими напрямами діяльності держави.

Кожна функція, як правило, здійснюється винятково або переважно в одній із сфер громадського життя. Наприклад, політична функція держави забезпечує вирішення завдань у політичній сфері, економічна функція – в економічній, культурна функція – в ідеологічній (духовній, культурній) тощо. Водночас варто враховувати, що насправді здійснення кожної функції забезпечується рішенням комплексу питань – політичних, економічних, соціальних, культурних та ін.

Практично неможливо успішно вирішити жодне важливе економічне, культурне, соціальне тощо питання, не торкаючись певною мірою інших питань. Наприклад, не можна успішно розвивати будь-яку сферу місцевого самоврядування (економічну, соціальну, культурну тощо) без кадрового забезпечення й підготовки кваліфікованих фахівців із відповідних напрямів. З іншого боку, неможливо підготувати в навчальних закладах таких фахівців без належного зв'язку навчального процесу з державними потребами та реальним життям територіальних громад, практикою, виробництвом. Це означає, що діяльність держави у сфері місцевого самоврядування і культурна функція, у процесі здійснення яких вирішуються ці питання, будучи відносно самостійними напрямами діяльності держави, практично не можуть існувати одна без одної. Проблеми подальшого розвитку аграрного сектора економіки, підвищення ефективності агропромислового комплексу неможливо успішно і швидко розв'язувати без вирішення питань місцевого самоврядування, зокрема формування дієздатних територіальних громад. В свою чергу, це об'єктивно вимагає вирішення безлічі соціальних завдань, соціальної перебудови села.

Отже, реалізація будь-якої з функцій держави відбувається головним чином в одній визначеній сфері, але, як правило, не обмежується нею. Всі функції держави постійно знаходяться у взаємозв'язку і взаємодії, між ними немає чіткої межі.

Як і сама держава, функції держави є явищем історичним. Послідовність виникнення функцій залежить від черговості завдань, що постають перед суспільством у його історичному розвитку, цілей, які воно переслідує. Формування демократичної держави і становлення громадянського суспільства зумовлюють їх корекцію, певні трансформації, переростання у певній мірі у функції якісно нової організації суспільства і знаходять свою оптимальну реалізацію не власне через державу та її структури, а через інші соціальні інститути, насамперед, через місцеве самоврядування. При цьому простежується їх залежність від реальних умов, найважливішими з яких є економічні можливості суспільства, його моральний і культурний рівень, потреби й інтереси населення, окремих соціальних верств і груп, можливості партнерства між ними, професіоналізм державних структур та розвиненість інститутів місцевого самоврядування.

За своїм змістом функції держави є сукупністю однорідних напрямів її діяльності, що характеризуються внутрішньою єдністю й істотною відмінністю їх (сукупностей) від інших напрямів. Зміст функцій показує, що робить держава, чим займаються її органи, які питання вони вирішують. Наприклад, економічна функція охоплює діяльність держави в різних галузях національної економіки, соціальна функція «розщеплюється» залежно від соціальних потреб особистості й суспільства (охорона здоров'я, соціальне забезпечення, житлово-комунальне господарство), культурна функція є сукупністю напрямів діяльності в різних сферах духовного життя (освіта, наука, культура тощо).

За формою (формами) функції держави – це сукупність основних видів державної діяльності, які іноді називаються державним керівництвом, чи державним управлінням (у широкому значенні цього слова). Наприклад, економічна функція – державне управління (керування) економікою, культурна функція – управління у галузі культури. Основними формами державної діяльності і тим самим формами здійснення функцій держави, у контексті дослідження, як загальних проблем державної влади, так і на рівні окремих наукових праць, звичайно розглядаються такі її види, як законодавча, виконавчо-розпорядча, контрольна (контрольно-наглядова) діяльність і правосуддя.

У здійсненні всіх основних функцій держави прямо чи опосередковано беруть участь усі види державної влади (законодавча, виконавча, судова). Водночас їм властиві відносно самостійні функції, що входять до складу функцій держави, але не тотожні їм. Співвідношення функцій держави і органів державної влади – це співвідношення загального і особливого в державній діяльності, де функції держави – це загальне в її діяльності, властиве так чи інакше органам державної влади, а функції органів державної влади – особливе, що відрізняє їх одне від одного.

Крім того, функції органів державної влади відрізняються від функцій держави і за формою (формами). Кожна функція держави здійснюється, як правило, за допомогою сукупності усіх форм державної діяльності (законодавчої, виконавчої, судової та ін.), у той час як функції органів державної влади мають переважно будь-яку одну загальнодержавну форму діяльності. Так, суб'єктами, наділеними повноваженнями у сфері місцевого самоврядування є Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади, суди та інші спеціально утворені державою профільні органи у сфері сприяння розвитку локальної демократії, тобто, по суті органи, які представляють усі гілки державної влади [14, с. 8].

Відмінною рисою функцій держави щодо функцій органів державної влади є те, що перші здійснюються, як правило, у межах компетенції і території всієї держави, а функції органів – у межах їх повноважень і відповідних галузей або адміністративно-територіальних одиниць. Такі повноваження, на прикладі діяльності відповідних структур у сфері місцевого самоврядування, можна класифікувати за різними підставами, зокрема відповідно до статусу органів державної влади, які їх здійснюють, з урахуванням сфер їх здійснення органами державної влади, їх змісту тощо.

Так, за характером та змістом повноваження органів державної влади України в галузі місцевого самоврядування можна поділити на групи, як спрямовані на правове регулювання організації та діяльності місцевого самоврядування; забезпечення гарантій здійснення обов'язків органів державної влади в галузі місцевого самоврядування; забезпечення фінансово-економічної бази місцевого самоврядування; наділення органів місцевого самоврядування окремими державними повноваженнями; здійснення контролю за дотриманням законності в діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, захисту прав місцевого самоврядування тощо. За видами ці повноваження розділяються на нормативно-регулюючі, конкретно-регулюючі, що забезпечують, контрольні, систематично вчинені правомірні дії. Для цього використовуються різні засоби: видання правових актів, статистична звітність, методичні рекомендації, контрольні й інші дії [67, 108].

З теоретичної точки зору функції держави у сфері місцевого самоврядування, на нашу думку, виражаються в наступних основних формах: 1) здійснення державно-правового регулювання; 2) формування і реалізація державної політики у сфері місцевого самоврядування; 3) державна підтримка місцевого самоврядування; 4) державний захист і гарантування місцевого самоврядування; 5) здійснення державного контролю і нагляду за дотриманням законності в діяльності органів і посадових осіб місцевого самоврядування; 6) установлення відповідальності органів і виборних посадових осіб місцевого самоврядування, включаючи припинення їх повноважень.

Розглянемо детально зазначені функції.

Здійснення державно-правового регулювання знаходить вияв у визначенні місця і ролі місцевого самоврядування в суспільстві; правових, територіальних, економічних, фінансових, організаційних основ місцевого самоврядування; закріпленні державних гарантій його здійснення й загальних принципів організації, тобто встановлених державою засади місцевого самоврядування.

Здійснюючи правове регулювання, держава встановлює для себе і своїх органів зобов'язуючі норми у відносинах з місцевим самоврядуванням. Наприклад, заборона обмеження права громадян України на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території, за мовними чи іншими ознаками (ст. 3 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»); недопущення здійснення державного контролю за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування інакше ніж на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, при чому такий контроль не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень (ст. 20 цього Закону); заборона обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування інакше ніж в умовах воєнного чи надзвичайного стану (ст. 21 вказаного Закону). Ці норми, хоча і мають імперативний характер, є декларативними, оскільки не визначають відповідальність державних органів та їх посадових осіб за порушення прав місцевого самоврядування. І в цьому аспекті місцеве самоврядування є залежним від державної волі.

Засади **формування і реалізації державної політики у сфері місцевого самоврядування** закріплювалися, наприклад, в актах Президента України «Про зміцнення економічних основ самоврядування міст України», «Про забезпечення комплексного розвитку малих міст України», «Про державну підтримку розвитку місцевого самоврядування в Україні», Засадах державної політики України в галузі прав людини, Концепції державної регіональної політики, Концепції Програми законодавчого забезпечення розвитку місцевого самоврядування, Загальнодержавній програмі розвитку малих міст тощо, а сьогодні – перш за все в Законі України «Про засади державної регіональної політики», Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року, регіональними стратегіями та планами їх реалізації тощо.

Вироблення і реалізація державної політики у сфері місцевого самоврядування здійснюється

Верховною Радою України, Президентом України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Кабінетом Міністрів України, іншими органами державної влади. Наприклад, у Верховній Раді України цими питаннями спеціально займаються комітети Верховної Ради України, зокрема комітет Верховної Ради України з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування. Як консультативно-дорадчий орган при Президентові України утворено Раду регіонального розвитку. Кабінет Міністрів України утворив консультативно-дорадчий орган – Рада з питань регіонального розвитку та місцевого самоврядування, діє Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

Державна політика у сфері місцевого самоврядування реалізується у законодавчо закріплених повноваженнях органів державної влади у сфері місцевого самоврядування, загальнодержавних і регіональних цільових програмах підтримки місцевого самоврядування, що пов'язано з наступною функцією держави у сфері місцевого самоврядування.

Державна підтримка місцевого самоврядування полягає у створенні органами державної влади необхідних правових, організаційних, матеріально-фінансових передумов для становлення і розвитку місцевого самоврядування, сприяння населенню у здійсненні права на нього. Така підтримка знаходить свій вияв у загальнодержавних і регіональних програмах розвитку місцевого самоврядування та усіх пов'язаних із ним сфер суспільного життя, прийняття та виконання яких входить до повноважень органів державної влади (наприклад, п. 6 ч. 1 ст. 85, п. 4 ст. 116, п. 3 ст. 119 Конституції України).

Державний захист і гарантування місцевого самоврядування передбачає встановлення певних умов для забезпечення реального і належного функціонування місцевого самоврядування, а також подолання негативних моментів при його функціонуванні (наприклад, компенсація додаткових витрат, що виникли в результаті рішень, прийнятих органами державної влади). Так, згідно з ч. 2 ст. 67 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» рішення органів державної влади, які призводять до додаткових видатків органів місцевого самоврядування, обов'язково супроводжуються передачею їм необхідних фінансових ресурсів. Зазначені рішення виконуються органами місцевого самоврядування у межах переданих їм фінансових ресурсів. Витрати цих органів, що виникли внаслідок рішень органів державної влади і попередньо не забезпечені відповідними фінансовими ресурсами, компенсуються державою.

Проявами цієї функції є і встановлення гарантій виборчих прав; судовий захист місцевого самоврядування, що означає право громадян, органів і посадових осіб місцевого самоврядування пред'являти до суду позови про визнання недійсними актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування, що порушують права місцевого населення, органів державної влади та їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, підприємств, установ і організацій, а також громадських об'єднань.

Здійснення державного контролю і нагляду за дотриманням законності в діяльності органів і посадових осіб місцевого самоврядування включає контроль за реалізацією переданих органам місцевого самоврядування державних повноважень; фінансовий контроль, контроль міжбюджетних відносин; прокурорський нагляд; державну реєстрацію статутів територіальних громад; інші види державного контролю, в тому числі контроль з боку різних державних відомств і служб.

Установлення відповідальності органів і виборних посадових осіб місцевого самоврядування, включаючи припинення їх повноважень. Така відповідальність настає у разі порушення ними Конституції або законів України, і її можна розглядати як новий вид юридичної відповідальності, а саме муніципально-правову, що насамперед призводить до припинення повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування і одночасного призначення нових місцевих виборів.

Аналіз функцій держави у сфері місцевого самоврядування дає змогу зробити висновок про вирішальну роль держави у встановленні і регулюванні місцевого самоврядування, визначенні його видів, форм, рівнів, у підтримці й розвитку територіальних громад. Пропонуємо **функції держави у сфері місцевого самоврядування** визначити як основні, постійні напрями і види діяльності держави у цій сфері та суміжних із нею сферах, зумовлені об'єктивними потребами формування в Україні демократичної, соціально-правової державності та громадянського суспільства шляхом вирішення завдань держави щодо розвитку місцевого самоврядування, в яких виражаються і конкретизуються її сутність і призначення.

Таке визначення побудовано на розумінні головної мети держави – забезпеченні прав і свобод особи, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки, визнання та гарантування інститутів місцевого самоврядування, вирішення найважливіших питань життєдіяльності територіальних громад в умовах глобальних суспільно-політичних трансформацій. Воно розкриває зміст діяльності держави та її динамічну спрямованість, і відображає місце держави в політичній системі як первинного суб'єкта, від волевиявлення якого залежить інтенсивність реформ, однак вона є вторинною, субсидіарною інституцією щодо особи та суспільства.

Отже, фактичний стан розвитку місцевого самоврядування у державі є основним критерієм, який визначає сутність, зміст, обсяги впливу, форми та інші параметральні характеристики функцій держави у сфері місцевого самоврядування і розвитку територіальних громад. Відсутність інститутів місцевого самоврядування у суспільстві внаслідок його невизнання, заперечення, заборони тощо, зводить відповідну функцію держави до нульової позначки або робить її своєрідною антифункцією реакційного (забороняючого, стримуючого) характеру. У свою чергу, поява інститутів місцевого самоврядування внаслідок його визнання, запровадження, розвитку тощо логічно викликає виникнення або своєрідну реанімацію напрямів і видів діяльності держави у сфері місцевого і регіонального розвитку.

Слід мати на увазі, що труднощі становлення місцевого самоврядування на перших етапах об'єктивно віддзеркалюються на функціях держави у цій сфері, так само як і діяльність держави у сфері місцевого

самоврядування суттєво впливає на ці процеси. У процесі досягнення стану реальності місцевого самоврядування та дієздатності територіальних громад, ефективності їх діяльності, функціональні впливи держави у цій сфері у певних напрямках згоратимуться (наприклад, сфера надання соціальних послуг, фінансування певних програм), або набуватимуть інших форм і змісту (наприклад, перехід від тотальної адміністративної опіки до контролю за дотриманням законності у місцевому самоврядуванні).

Важливим результатом становлення місцевого самоврядування в Україні стало усвідомлення ролі територіальної громади у системі української державності: сильна місцева громада – основа сильної держави. Саме місцеве самоврядування може стати носієм консолідації зусиль людини, місцевої спільноти, державної влади республіканського і регіонального рівнів, спрямованих на відродження життєвих сил кожного, створення сприятливого економічного, соціального, екологічного, духовного життєвого простору для більшості населення країни.

Література.

1. Самощенко И.С. О правовых формах осуществления функций Советского государства // Советское государство и право. – 1956. – №3. – С.81-91.
2. Курашвили Б.П. О системе функций государства // Проблемы государства и права. Вып.9. – М., 1974. – С.25-41.
3. Нормантас А.А. Общепризнанное государство: становление, сущность и функции: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1982. – 20 с.
4. Поппе Е., Шюсселер Р., Шюсселер Г. О теории функций социалистического государства // Советское государство и право. – 1968. – № 4. – С. 88-97.
5. Манохин В.М. Советская государственная служба. – М., 1966. – 195 с.
6. Черданцев А.Ф. Теория государства и права: Учебн. для вузов. – М., 2001. – 432 с.
7. Нерсесянц В.С. Общая теория права и государства. – М., 2000. – 552 с.
8. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права. – М., 1997. – 672 с.
9. Морозова Л.А. Функции Российского государства на современном этапе // Государство и право. – 1993. – №6. – С.98 – 108.
10. Дмитрук В.Н. Теория государства и права / Уч. пос. – Минск: Амалфея, 1998. – 165 с.
11. Бермічева О.В. Соціальна функція держави в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2002. – 48 с.
12. Онопенко П.В. Правоохоронні функції держави України: Монографія. – К.: Варта, 2003. – 128 с.
13. Наливайко Л.Р. Поняття та основні ознаки функцій держави // Правова держава. Випуск 16. – К., 2005. – С. 177-191.
14. Батанов О.В. Повноваження органів державної влади у сфері місцевого самоврядування: система та загальна характеристика // Часопис Київського університету права. – 2002. – №1. – С.44-53.

References.

1. Samoschenko, Y.S. (1956), "On the legal form of the functions of the Soviet state", *Sovetskoe gosudarstvo y pravo*, vol. 3, pp. 81-91.
2. Kurashvyly, B.P. (1974), "On the system of state functions", *Problemy gosudarstva y prava*, vol. 9, pp. 25-41.
3. Normantas, A.A. (1982), "State of the whole: the emergence, nature and function", Ph.D. Thesis, Theory and history of the state; history of legal doctrines, Moscow, Russia.
4. Poppe, E., Shiusseleler, R. and Shiusseleler, H. (1968), "On the theory of functions of the socialist state", *Sovetskoe gosudarstvo y pravo*. vol. 4, pp. 88-97.
5. Manokhyn, V.M. (1966), *Sovetskaia gosudarstvennaia sluzhba* [Soviet state service], Moscow, Russia.
6. Cherdantsev, A.F. (2001), *Teoryia gosudarstva y prava* [Theory of State and Rights], Moscow, Russia.
7. Nersesiants, V.S. (2000), *Obschaia teoryia prava y gosudarstva* [General theory of State and Rights], Moscow, Russia.
8. Matuzov, N.Y. and Mal'ko, A.V. (1997), *Teoryia gosudarstva y prava* [Theory of State and Rights], Moscow, Russia.
9. Morozova, L.A. (1993), "Functions of the Russian state at the present stage", *Hosudarstvo y pravo*, vol. 6, pp. 98-108.
10. Dmytruk, V.N. (1998), *Teoryia gosudarstva y prava* [Theory of State and Rights], Minsk, Belarus.
11. Bermicheva, O.V. (2002), "The social function of the state in Ukraine" Ph.D. Thesis, Theory and history of state and law; political history and legal studies, National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine.
12. Onopenko, P.V. (2003), *Pravookhoronni funktsii derzhavy Ukrainy* [Law enforcement functions of the state Ukraine], Kyiv, Ukraine.
13. Nalyvajko, L.R. (2005), "The concept and basic features of state functions", *Pravova derzhava*, vol. 16, pp. 177-191.
14. Batanov, O.V. (2002), "The powers of public authorities in the local government system and the general characteristics", *Chasopys Kyivs'koho universytetu prava*, vol. 1, pp. 44-53.